

**SUB SEMNUL PROGRESULUI:
SUPPLEX LIBELLUS VALACHORUM ȘI DECLARAȚIA DREPTURILOR OMULUI ȘI
CETĂȚEANULUI**

Invidiat și adoptat de majoritatea monarhiilor continentale, modelul politic al Franței¹ bazat pe autoritatea absolută a suveranului, anihilarea politică a nobilimii, centralizarea administrativă a regatului cu ajutorul unei birocratii supusă strict puterii monarhice s-a erodat continuu. Dacă pe plan extern a dus la impunerea hegemoniei Franței în Europa, pe plan intern eficacitatea statului a lăsat de dorit, sistemul devine tot mai contestat, nesfârșitele războaie declanșate din dorința suveranului de hegemonie secătuiesc finanțele statului, opoziția crescând treptat în rândul primelor două stări (nobili din toate categoriile și înaltul cler) care, în fond, se opuneau unor tendințe – paradoxal - reformiste, dar și la nivelul stării a treia (mai ales în cadrul acestei categorii) reprezentată de păturile neprivilegiate, în special burgheze².

Profunda criză economică care a afectat Franța tot mai mult, mergând ascendent până în pragul revoluției, ideile iluministe care contestau regimul absolutist afirmând drepturile naturale ale omului, suveranitatea poporului, susținând separarea puterilor în stat, dar și opoziția claselor privilegiate față de orice tentativă de reformă în sensul aplicării principiului iluminist al egalității oamenilor, instituțiile absolutiste devenite anacronice sunt principalele cauze care au stat la baza izbucnirii Revoluției franceze³.

Emergența sa cu scopul de a reforma vechiul regim, i-a provocat căderea prin vehemența ce a însuflețit-o și magnitudinea fiecărui eveniment ce a constituit motorul ei. Dar prima lovitură, cea pe care noi o considerăm crucială, a fost adoptarea la 26 august 1789, de către Stările Generale (constituite la 9 iulie în Adunare Constituantă), a *Declarației Drepturilor Omului și Cetățeanului*, preambul al Constituției adoptate în 1791.

Principiul fundamental al *Declarației* este acela al drepturilor naturale, în expresia lui cea mai influentă expus de John Locke (1632 – 1704)⁴. Cum în starea lor naturală oamenii se bucură de drepturi egale, nimeni nu poate ajunge sub autoritatea politică a altuia decât în urma propriului consimțământ. Omul consimte la aceasta, dar statul se obligă la păstrarea și ocrotirea drepturilor naturale; o cărmuire care violează drepturile cetățenilor săi nu mai este îndreptățită să pretindă ascultare, poate fi în mod legitim răsturnată căci drepturile naturale limitează autoritatea guvernanților. Aceste drepturi sunt "naturale, inalienabile și sacre ale omului"⁵ fiind afirmate pentru că "ignorarea, nesocotirea sau disprețuirea drepturilor omului sunt singurele cauze ale nefericirii publice și ale corupției guvernelor"⁶.

Declarația vehiculează drepturi ca: libertatea oricărui cetățean, suveranitatea poporului și de aici, dreptul de a rezista la opresiune, egalitatea oamenilor în fața legii, supremația acesteia și afirmarea sursei ei – națiunea, prezumția de nevinovăție, libertatea de exprimare a opiniilor, libertatea religiei, a tiparului, egalitatea cetățenilor în fața sistemului de percepere a taxelor și impozitelor, posibilitatea de a cere explicații privitoare la modul de utilizare a banilor publici, afirmarea caracterului sacru și inviolabil al proprietății. Articolul XVI afirmă că: "orice societate care nu asigură garanția drepturilor

¹ Model impus de cardinalul Richelieu (1624-1642) în timpul regelui Ludovic al XIII-lea, continuat de cardinalul Mazarin (1643-1661) în timpul lui Ludovic al XIV-lea și începând cu 1661 până în 1715 de însuși Ludovic al XIV-lea ce conducea sub deviza "statul sunt eu". Vezi, pentru o privire mai largă asupra regimului „regelui Soare”, R. Wilkinson, *Ludovic al-XIV-lea. Franța și Europa 1661-1715*, București, 2001.

² Pentru o privire asupra revoluției franceze, vezi: A. Mathiez, *Revoluția franceză*, Buc., 1964; Albert Souboul, *Revoluția franceză 1789-1799*, București, 1962; Le Bon, Gustav, *Revoluția franceză și psihologia revoluțiilor*, București, 1992; D. Townson, *Franța în revoluție*, București, 2000.

³ Cauzele enumerate sunt considerate, în general, cauze profunde afirmate și adoptate de majoritatea istoricilor. Există însă și opinii conform cărora Revoluția ar fi izbucnit "accidental" (vezi convocarea Stărilor Generale, motivația regelui, a celor Trei Stări și opoziția dintre așteptările fiecăreia) sau ar fi fost declanșată de francmasonii (ilumiiniștii au fost acuzați de apartenență la Francmasonerie) ce își propuseseră să răstoarne regimurile absolutiste europene.

⁴ În lucrarea *Două tratate despre guvernământ* – 1689.

⁵ Preambul la *Declarație*, în *Culegere de texte pentru istoria universală. Epoca modernă*, București, 1973, p. 146.

⁶ *Ibidem*.

și nu statornicește separarea puterilor este lipsită de constituție”, deci expresia unei guvernări nedemocratice.

Cu accent pe libertate, egalitate, rațiune, lumină, pace, civilizație, progres, umanitate, marii reprezentanți ai curentului iluminist francez: Voltaire (*Siècle de Louis XIV* –1751), Montesquieu (*L'esprit des Lois*-1748), J.J. Rousseau (*Contractul social, Discurs asupra originii inegalităților între oameni*), enciclopedistul Diderot au avut o imensă înrăurire asupra societăților europene ale secolului lor aducând acestuia epitetul de “Secolul luminilor”. Ei preconizau un om descătușat de lanțurile impuse de obscurantism, de biserică, servituți și ignoranță, un om reevaluat în condiția sa prin prisma rațiunii, un om capabil să construiască o nouă structură social- politică rațională.

Difuziunea noilor idei a fost de-a dreptul inexpugnabilă pentru toate societățile. Conducătorii marilor dinastii europene s-au arătat ei înșiși deschiși la noua ideologie: Voltaire era sfetnicul lui Frederic al II-lea al Prusiei, al Ecaterinei a II-a țarina Rusiei, la fel ca și Diderot. Este cunoscut reformismul theresian impus de Maria Theresa (1740-1780), la apogeul său, îmbinarea noii ideologii cu puterea politică sub forma despotismului luminat, ajungând în vremea lui Iosif al II-lea (1765-1780 coregent; 1780-1790 împărat).

Principiile egalității, libertății, suveranității poporului, pretenția de universalism a *Declarației* și-au găsit adevărata expresie practică doar după două secole. Nu existau condițiile necesare unor transformări atât de radicale, dar nici dorința practică de a le înfăptui. Mai mult, de regulă, receptarea noilor idei în spațiul Europei Central- Răsăritene s-a făcut de către nobilime. Nu existau aici clase ale burgheziei îndeajuns de puternice pentru a le putea afirma caracterul revoluționar, iar nobilimea utiliza aceste idei în scopul satisfacerii propriilor interese, menținerii propriilor privilegii: “purtătoarea noilor idei, le-a redus la propria-i măsură: poporul suveran la nobilime, libertatea la privilegiile nobilimii, egalitatea la egalitatea nobilimii de rând cu nobilimea de rang, contractul social la contractul dintre nobilime și rege”⁷.

Chiar și atunci când noile idei erau vehiculate de bruma de burghezie existentă, de mica nobilime lipsită de putere, “revoluția” cerea egalitate în sus, accesul acestor clase în rândul nobilimii de rang posesoarea puterii economice, a privilegiilor politice. „Revoluția „ în jos era exclusă. „Gloata”, masa ignorantă, era ignorată fiind lipsită de înțelegerea condiției umane, condițiilor social - politice existente, ei atribuindu-i-se un rol într-un viitor îndepărtat, după ce va fi fost luminată.

Foile volante, broșurile, efervescența spiritelor în momentul declanșării Revoluției se propagă „cu toată virulența”⁸, ideile sunt receptate peste tot, nici o măsură de obstrucționare nu are rost, rămânând fără efect, stârnind spiritul revoluționar⁹.

În Ungaria s-au ridicat voci revoluționare: Grigore Berzeviczy, Iosif Hajnóczy, Ignatie Martinovici repede curmate de nobilimea puternică.

În Țara Românească și Moldova noile idei vor prinde contur treptat, în diferite proiecte reformiste¹⁰.

Încercăm să abordăm pe larg condițiile sociale, politice, economice și culturale specifice Principatului transilvănean punând accent pe națiunea română, condiții prielnice receptării noilor idei.

Românii transilvăneni, în marea lor majoritate țărani (aprox. 90%)¹¹ dependenți de nobili, o mică parte a lor liberi, bruma de nobilime română fusese inclusă în singura clasă nobiliară existentă¹²

⁷ David Prodan, *Supplex Libellus Valachorum. Din istoria formării națiunii române*, București, 1998, p. 375

⁸ *Ibidem*, p. 377

⁹ Izbucnirea Revoluției în Franța, difuzarea extraordinară a ideilor vehiculate aici, discursul revoluționar (un nou „discurs al puterii” vezi François Furet, *Reflecții asupra revoluției franceze*, București, 1992) au stârnit panică în rândul monarhiilor europene, determinându-l în final pe Iosif al II-lea să abroge majoritatea reformelor sale menite să transforme Imperiul Habsburgic dintr-un stat eterogen, puternic ancorat în practicile feudale, într-o monarhie modernă, aflată într-un progres impus de monarhul cu puteri absolute, „încheind” astfel pace cu nobilimea.

¹⁰ Dimitrie Sturdza va propune înființarea unei republici „aristo-dimocraticești” (1802). În urma revoluției de la 1821 au fost realizate mai multe proiecte și programe de reformă: „Îndreptarea țării (după cele) ce a pătimit țara la 1821, de la străini”, „Shedion de reformăliurea patriei”, mai multe „arzuri” ale boierilor emigranți fie în Cernăuți (boierii moldoveni), fie la Brașov (boierii munteni), dar cel mai cuprinzător a fost „Memoriul Cărvunarilor” sau „Constituția Cărvunarilor”. Vezi: I.C. Filiti, *Frământări politice și sociale în Principatele române (1821-1828)*, București, 1932, p. 77-124; P. Cornea, *Originile romantismului românesc*, București, 1972, p. 192-210; V. Șotropa, *Proiectele de constituție, programele de reformă și petițiile de drepturi din Țările Române în secolul al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea*, București, 1976, p. 65-80 (despre memoriul cărvunarilor)

¹¹ Keith Hitchins, *Românii. 1774-1866*, București, 1998, p. 247

- cea maghiară, fuseseră excluși de la viața politică a Principatului. Aprobatele și Compilatele Constitutiones de la jumătatea sec. al XVII-lea¹³ îi transformau pe români în tolerați, religia lor era exclusă din cadrul celor patru religii recepte. La intrarea Principatului sub dominație habsburgică dietalele au fost reconfirmate prin Diploma leopoldină din 1691. Însă tendințele de centralizare ale monarhiei au nemulțumit nobilimea, în mare parte calvină, care-și vedea puterea politică pusă în pericol și, pentru a contracara opoziția acesteia, Leopold I (1657-1705) și cancelarul austriac Kollonich au îmbrățișat ideea unirii românilor ortodocși cu Biserica Romano-Catolică, catolicismul fiind religia dominantă în Imperiu, un instrument de centralizare a puterii. Prin diplomele leopoldine din 1699 și 1701 se acordau preoților români aceleași beneficii pe care le aveau confrății lor catolici, chiar mai mult: „împăratul Leopold I recunoștea că românii din Transilvania constituiau o națiune”¹⁴. Biserica Unită Greco-Catolică a pus capăt antagonismului Occident- Orient, a dat posibilitatea tinerilor intelectuali români să studieze în școlile europene consacrate ale catolicismului la Roma, Viena, Paris: „Unirea ecleziastică și încadrarea unei părți din români într-o mai largă comunitate europeană prin catolicism, asociază spațiului românesc importante valori occidentale”¹⁵, afirmație, în acest context, pe deplin acceptabilă. Intelectualii români, în frunte cu reprezentanții Școlii Ardelene au avut posibilitatea de a studia în aceste centre intrând în contact cu ideile moderne ale iluminismului care au primit o expresie aparte pe terenul fertil al luptei pentru drepturi politice și naționale ale românilor.

Lupta românilor transilvăneni împotriva opresiunii la care au fost supuși de secole a primit importante impulsuri de-a lungul secolului al XVIII-lea, amintind doar pe Inochentie Micu Klein. Apogeul acesteia a fost înregistrat însă la moartea lui Iosif al II-lea, care a stârnit o puternică mișcare contra-reformistă în întreg Imperiul, extrem de virulentă fiind în Ungaria și Transilvania. Pentru a răspunde atacurilor venite din partea celor trei națiuni, ce simțeau pierderea treptată a drepturilor lor, reacționismului, românii au redactat *Supplex Libellus Valachorum* (1791).

Documentul pleacă de la premisa că suplica națiunii române nu poate decât să vină în întâmpinarea nevoilor Imperiului, căci scopul oricărei stăpâniri este fericirea supușilor. De aceea doleanțele suplicanților se vor limita la drepturile „legate prin însăși firea lucrurilor de toți cetățenii”¹⁶.

Declarația Drepturilor Omului și Cetățeanului și Supplex Libellus Valachorum pleacă ambele de la teoria beneficiului a drepturilor umane.¹⁷ Dacă *Declarația* afirmă drepturi naturale la o scară largă și în mod frontal, *Supplex*-ul românesc pleacă de la dreptul natural al oamenilor de a putea trăi liberi, a-și putea asigura fericirea având însă ca ancoră dreptul istoric.

Prima parte a documentului afirmă origine romană a poporului, latinitatea limbii sale, continuitatea lui pe teritoriul fostei Dacii cu precădere „în acea parte a Daciei care astăzi poartă numele de Transilvania”¹⁸. Cronica notarului anonim al regelui Bela este adusă ca mărturie în favoarea susținerii continuității românilor, relatându-se episodul Tuhutum, lupta acestuia cu Gelu și pactul între cele două popoare realizat în ideea conviețuirii pașnice. Mai mult românii creștinați încă din secolul al IV-lea au avut o înrăurire și asupra maghiarilor creștinați și ei „după ritul bisericii răsăritene”. Sunt amintite scrisoarea conventului de la Cluj-Mănăștur¹⁹, vestita *Unio Trium Nationum*²⁰ act ce nu a

¹² Mare parte din ei au renunțat să se recunoască români, evident din considerente politice. Pentru un studiu exhaustiv asupra problemei vezi: Mitu, S., *Geneza identității naționale la românii ardeleni*, București, 1997, cap. *La mijloc de rău și bine, pct. 4.2 Rușinea de a fi român*, p. 245-252; trebuie însă spus că au existat și nobili români care au refuzat să renunțe la identitatea lor: Inochentie Micu Klein, Iuliu Maniu, Alexandru Vaida Voievod provin din astfel de familii nobiliare românești ce nu s-au dezis niciodată de numele de român.

¹³ Acestea alcătuiau sistemul constituțional transilvan.

¹⁴ Pompiliu Teodor, *Sub semnul luminilor. Samuil Micu*, Cluj-Napoca, 2000, p.181.

¹⁵ *Ibidem*, p.193

¹⁶ *Supplex Libellus Valachorum*, ..., p. 558

¹⁷ În teoria dreptului au existat mai multe viziuni asupra drepturilor umane, a drepturilor naturale, a dreptului pozitiv. The Benefit Theory (teoria beneficiului) afirmă că orice persoană ce este deținătoarea unui drept este în fapt, beneficiara unei atitudini comportamentale din partea unei terțe, cu alte cuvinte a avea un drept implică obligația unui terț de a satisface acel drept.

¹⁸ *Supplex Libellus Valachorum*, ..., p. 559

¹⁹ Scrisoarea arăta că cele două națiuni regnicolare ale Transilvaniei erau cea română și cea maghiară.

²⁰ Uniunea celor trei națiuni: maghiari, secui și sași ce prevedea acordarea de ajutor reciproc în cazul în care una se simțea amenințată.

periclitat de loc situația românilor care au continuat să se bucure de toate drepturile regnicolare dând Ungariei pe Iancu Corvin de Hunedoara, regele Matia Corvinul. Este amintită diploma de înnobilitare a lui Nicolaus Olahus de către Ferdinand I²¹, astfel că pactul încheiat în 1437, reînnoit în 1438 nu a dăunat deloc națiunii române acești mari oameni de stat demonstrând progresul națiunii. Nici Aprobatae Constitutiones nu ar fi trebuit să afecteze drepturile românilor, articolele cu privire la religiile recepte excluzând biserica greco-orientală pentru că ele se refereau la religiile apărute după Reformă. Interpolările răuvoitoare ce numeau națiunea cea mai numeroasă a provinciei „tolerată”, „admisă” în țară numai în vederea binelui public, sunt ofensatoare și injuste de vreme ce românii sunt cei mai vechi locuitori ai Transilvaniei, fără nici un temei legal căci în perioada 1540-1653²² nu a fost adoptat un astfel de articol. Se mai amintește că cea de-a doua diplomă leopoldină²³ acorda și plebei românești aceleași drepturi și beneficii de care se bucurau celelalte națiuni ale provinciei.

Întemeiate astfel pe drepturile istorice ale românilor, pe drepturile firești, naturale ale omului cerințele „națiunii suplicante” sunt în număr de cinci: eliminarea denumirilor de „tolerați, admiși, nesocotiți între Stări și altele de acest fel”²⁴; ridicarea națiunii române „între națiunile regnicolare”²⁵; egalitatea poporului român în ansamblul său cu celelalte popoare conlocuitoare, ținându-se seamă de starea socială. Este ceea ce articolul I al *Declarației* stipulează: „Oamenii se nasc și rămân liberi și egali în drepturi, deosebirile sociale nu pot fi bazate decât pe utilitatea publică”. Ridicarea națiunii române între națiunile recunoscute și privilegiate ale Principatului găsindu-și corespondență în articolul II: „Scopul oricărei asociații politice²⁶ este conservarea drepturilor naturale și imprescriptibile ale omului; aceste drepturi sunt libertatea, proprietatea și rezistența la opresiune.”

Eliminarea discriminărilor practicate la numirea în funcții este o condiție esențială care stă la baza bunăstării generale; articolul VI al *Declarației* arată că: „Toți cetățenii fiind egali în fața legii, au acces în mod egal la orice demnități, posturi și funcții publice, după capacitatea lor și fără deosebiri decât cele ale virtuților și talentelor lor”²⁷. Se mai cerea de asemenea, denumirea localităților și în limba română acolo unde numărul locuitorilor români era ridicat.

În virtutea unor realități istorice, semnatarii documentului pun în valoare „teoria beneficiului” a drepturilor umane, la fel ca cei ce au proclamat *Declarația*. Motivația istorică din prima parte a „suplicii” națiunii române stă în favoarea drepturilor pe care românii le cer respectate, scoțând în evidență obligația morală, istorică și politică a Imperiului Habsburgic de a răspunde satisfacerii acestor drepturi. La fel se întâmplă cu *Declarația*: în virtutea unor drepturi atât de clare și evidente încât nu se cer afirmate, dezbătute și conciliate cu o atitudine ci doar proclamate și natural însușite, afirmându-se obligația societății franceze de a reforma (înlătura!) Vechiul Regim în sensul progresului supus rațiunii în spiritul ideologiei „secolului luminilor”.

Ceea ce atât *Supplex Libellus Valachorum* cât și *Declarația* vehiculează sunt așa-numite drepturi - pretenții (claim-rights): Imperiul Habsburgic, Guvernul Transilvaniei și Dieta sunt beneficiarii unor obligații la fel ca și societatea franceză. Dacă instituțiile statului sunt acceptate de cetățeni, dacă ele vor să-și mențină legitimitatea sunt în mod logic și legitim purtătoarele obligațiilor ce decurg din situația *de facto*.

S-au ridicat voci care au scos în evidență caracterul retrograd al *Supplex Libellus Valachorum*. S-a afirmat că semnatarii documentului „Clerul, Nobilimea, Starea Militară și cea Orășenească a întregii națiuni române din Transilvania”, în fapt intelectualitatea română a luptat nu pentru ridicarea întregii națiuni ci, ca peste tot în Europa, pentru o egalizare „în sus”. Ridicarea intelectualității la rang superior în timp ce plebei i se preconiza aceeași stare cu plebea celorlalte națiuni. Au fost astfel acuzați de lipsa curajului, a unui spirit revoluționar. Sunt chestiuni ce pot și trebuie să fie discutate! Să

²¹ Diploma de înnobilitare arată că împăratul este mândru că, fiind descendentul împăraților romani, ridică la rangul de baron al imperiului o personalitate ce aparține poporului care se trage din poporul roman.

²² Perioada din care au fost strânse legile Dietei Transilvaniei și publicate în Aprobate și Compilate.

²³ 19 martie 1701

²⁴ *Supplex Libellus Valachorum*, ..., p. 570

²⁵ *Ibidem*

²⁶ Prin reprezentanții săi, puterea acestora de exprimare a voinței unei societăți, națiunea devine un organism politic.

²⁷ În *Supplex Libellus Valachorum* se introduce și principiul reprezentării proporționale cu numărul de cetățeni. Acest lucru favoriza națiunea română, cea mai numeroasă în Transilvania.

fim, pe moment, de acord cu ideea lipsei de esență revoluționară a documentului. Care a fost soarta acestui document „supus”? A fost respins! În fapt a provocat atât de multă indignare încât notabili maghiari ai dietei l-au anatemitizat, le-a fost „rușine” să asculte asemenea „aberații”, iar semnatarii au fost prizonieri, considerați fiind drept instigatori, elemente ostile statului ce vroiau răsturnarea sistemului politic, constituțional „atât de bun” al Principatului.

Să revenim, pentru moment, la *Declarație*. Ea a fost publicată în preambulul Constituției franceze promulgate în 1791, deși acest act se afla în contradicție cu principiile ei. Nu se preconiza schimbarea sistemului politic, suveranitatea poporului era suveranitatea celor puțin peste 40.000 de cetățeni activi²⁸, legile nu emanau de la națiune ci de la membrii Reprezentanței Naționale, aleși de cetățenii activi, dar totuși aflați la cheremul regelui, pentru că această Constituție nu abroga puterile regale ci le făcea „suportabile”, regele având drept de veto; cu alte cuvinte suveranitatea era suveranitatea nobilimii, puterea poporului era puterea aceleiași nobilimi căreia i se adăuga noua burghezie ridicată. Așa stând lucrurile, putem afirma oare lipsa de revoluționarism, caracterul retrograd al *Declarației*? Imposibil! *Declarația Drepturilor Omului și Cetățeanului* vehiculând ideea libertății, egalității, dreptului la rezistență a popoarelor oprite, suveranitatea poporului, a schimbat cursul istoriei dând un „vot de blam” Vechiului Regim, schimbând societatea feudală a secolelor trecute cu societatea modernă ce nu va mai concepe de acum un stat, o comunitate politică lipsită de separarea puterilor în stat și independența lor.

Supplex Libellus Valachorum este și el revoluționar în măsura în care a avut o finalitate revoluționară. Ori lupta națională a românilor ardeleni a suferit modificări majore, fiind plasată pe o nouă traiectorie, cu o nouă vigoare după *Supplex Libellus Valachorum*.

Declarației i s-a reproșat pretenția de universalitate, în special la nivel social. Era clar că măsurile reformatoare atât de radicale cuprinse în principiile actului nu puteau avea succes în condițiile societății vremii.

„Iraționalismul”²⁹ declanșat de reformismul iozefin combinat cu teama de revoluție, a dus la pactul dintre monarhie și nobili, renunțarea la divergențe și punerea la adăpost a puterii de care beneficiau în defavoarea celor neprivilegiați.

Dacă reformele sociale proiectate de idealurile unei declarații nobile nu și-au putut găsi terenuri fertile în condițiile social-politice ale vremii (nici chiar în Franța!), la nivel național însă impactul *Declarației Drepturilor Omului și Cetățeanului* a fost imens. S-a afirmat că iozefinismul, a fost „motorul” naționalismului european³⁰. Nu putem da curs unei exagerări, dar nici nu dorim să respingem ideea. În aceste condiții trebuie să afirmăm că proclamarea principiilor de egalitate, libertate, suveranitate au constituit, cu siguranță, actul prin care naționalismul a luat o amploare extraordinară. Respectarea acestora incumbă dreptul de apartenență la propriul popor, dreptul acestuia de a se conforma progresului în concordanță cu specificul său național. Ori odată inoculate aceste idei, nimic nu va mai putea restricționa lupta popoarelor asupra din Europa pentru a se bucura de ființa lor națională.

Intellectualii români au avut clar viziunea națională a actului francez, proiectând principiile acestuia asupra societății transilvănene. Era imposibil să aplici reforme radicale unei comunități ce nu dorea nici o reformă. A trebuit astfel să se limiteze doleanțele pentru a încerca să țină speranța unei reușite în viață. Dacă schimbările s-ar fi impus, semnatarii, erijați în conducătorii națiunii române, și-ar fi concentrat de acum eforturile asupra ridicării națiunii în ansamblul său prin intermediul „luminii”, a educației. Chiar dacă memoriul a fost respins a rămas totuși, constantă încercarea de a educa o națiune cufundată în întunericul neștiinței, în obscurantism și închistată în tradiționalism. Este și explicația unei prodigioase campanii de descoperire a istoriei neamului, o campanie ce a creat o adevărată școală de istorie și cultură românească: Școala Ardeleană.

DANIEL MIHAI MELINTE
Universitatea „1 Decembrie 1918”
Alba Iulia

²⁸ Cetățeni activi=cețățeni cu drept de vot.

²⁹ Ne referim la bulversarea produsă la nivel central, datorată reacțiilor nobilimii provinciilor Imperiului la reformele inițiate de Iosif al II-lea.

³⁰ S-a afirmat chiar că Iosif al II-lea a fost „tatăl” naționalismului european.

**UNDER THE SIGN OF PROGRESS:
SUPPLEX LIBELLUS VALACHORUM AND THE HUMAN AND CITIZENS DECLARATION OF
RIGHTS**

SUMMARY

The autor's intention is to show the similarities between two of the most important documents of the last two decades of the XVIII century: *The Human and Citizens declaration of Rights* a corner stone in the thinking of human rights, and *Supplex Libellus Valachorum*, the act that mint a shift of the character of the Romanian fight for political and national rights in the Great Principat of Transylvania from the Hapsburg Empire.